

Euharistija kao žrtva

Ćorić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:564514>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

LUCIJA ĆORIĆ

EUHARISTIJA KAO ŽRTVA

Završni rad

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

LUCIJA ČORIĆ

EUHARISTIJA KAO ŽRTVA

ZAVRŠNI RAD

iz *Dogmatskog bogoslovlja*

kod doc. dr. sc. Emanuela Petrova

Split, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
UVOD	2
1. BITNE STAVKE STAROZAVJETNE ŽRTVE	4
1.1. Žrtvenik.....	5
1.2. Krv.....	6
1.3. Svećenstvo.....	7
1.4. Vrste žrtava.....	8
1.5. Pasha kao središnji anamnetski događaj.....	9
1.6. Moralna dimenzija žrtve.....	10
2. ŽRTVA ISUSA KRISTA	11
2.1. Krist je hram i žrtvenik.....	12
2.2. Krv Kristova - krv Saveza.....	13
2.3. Svećeništvo Isusa Krista.....	14
2.4. Kristova žrtva na križu.....	16
2.5. Kristova Pasha.....	17
3. EUHARISTIJA KAO ŽRTVA	18
3.1. Oltar.....	20
3.2. Prineseni darovi kruha i vina kao žrtveno tijelo i krv Kristova.....	21
3.3. Ministerijalni svećenik.....	23
3.4. Vjernici kao prinos i kraljevsko svećenstvo.....	25
ZAKLJUČAK	27
LITERATURA	29
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	31

SAŽETAK

Žrtva u svakoj religiji označava pokušaj približavanja iskonskome. Moglo bi se reći da je žrtva najstariji religiozni čin čovjeka. Povijest pokazuje da su ljudi, prije nego što su govorili o božanstvu, njemu prinosili žrtve. Kristova žrtva na križu predstavlja sam vrhunac spasonosne komunikacije Boga i čovjeka, te stoga slavljenje euharistijske Kristove žrtve treba biti glavni i najuzvišeniji čin čovjekovog života. Govor o euharistijskoj žrtvi svoj korijen ima u starozavjetnim žrtvama Izraelskog naroda. Izraelci su prinosili životinjske žrtve jer su vjerovali da njihova krv pere grijeh naroda i čuva prijateljstvo s Bogom. Obdržavajući običaje Izraelskog naroda, Isus nadomješta Pashalnu gozbu koju su slavili svi vjerni Židovi ustanovljenjem spomengozbe svoje smrti. Predanje vlastitoga tijela i prolijevanje krvi za život svijeta dalo je euharistijskoj gozbi žrtveni karakter. Kad svećenik slavi svetu Euharistiju, on posadašnjuje, usprisutnjuje i obnavlja Kristovu spasiteljsku žrtvu na nekrvan način. U tom smislu dioništvo na euharistijskoj žrtvi pritjelovljuje Kristu, koji svojom žrtvom jednom za svagda ne samo da vraća čovjeka u iskonsko stanje prije Adamova grijeha, nego mu istovremeno otvara vrata konačnog dioništva na Božjem životu i njegovoj vječnosti. Na taj ga način euharistija s jedne strane čini istinskim čovjekom, a s druge strane on sam postaje žrtva Bogu ugodna.

Ključne riječi: žrtva, žrtvenik, svećenik, krv, Krist, euharistija, čovjek

UVOD

Važnost i ulogu sakramenta Euharistije u procesu očovječenja potrebno je uvijek iznova isticati. Moja temeljna nakana u ovom radu je predstaviti žrtveni karakter euharistije, kao središnjeg čina ljudskog otkupljenja. Euharistija predstavlja središte povijesti spasenja te nije ograničena na određeno vrijeme i mjesto, nego je upravljena svakom i pojedinom čovjeku, do konca vjekova. Prisutna je u Starom zavjetu kao »slika«, u Novom zavjetu kao »dogadaj« te u vremenu Crkve kao »sakrament«.

Euharistiju je nemoguće izdvojiti iz konteksta u kojemu je nastala. Taj kontekst je usko vezan uz žrtve koje su, kao dio tradicije, predstavljale sredstvo čišćenja i pomirenja. Stoga ćemo u prvom dijelu rada prikazati najvažnije dijelove starozavjetnog žrtvovanja, koji su od temeljne važnosti u našem govoru o Euharistiji kao žrtvi. U razmišljanju o starozavjetnim žrtvama, važno je istaknuti složenost samog sustava žrtvovanja koji se kroz povijest prilagođavao mentalitetu izraelskog čovjeka. U samim počecima sustav se odlikovao jednostavnošću te nisu postojala stalna mjesta žrtvovanja kao ni posebno određeni službenici. Postupnim obogaćivanjem, kroz povijest, došlo je do razvoja obreda u smislu složenosti. Zbog naravi svoje funkcije, svećenik se izdvojio kao jedini službenik u činu prinošenja žrtava. Žrtvenik, kao simbol Božje prisutnosti je građen i posvećivan po točno određenim propisima, a njegovi rogovi su smatrani posebno svetima. Specifično obilježje izraelskih žrtava bila je upotreba krvi. Njena važnost se očituje u samoj činjenici da su žrtve bile većinom životinjske, a Izraelci su vjerovali da njihova krv pere grijeh naroda te čuva njihovo prijateljstvo s Bogom. Vrhunac povezanosti Izraelaca s Bogom ostvarivao se u slavlju Pashe kao spomena na Božji zahvat oslobođenja iz Egipatskog ropstva, sklapanja saveza na Sinaju te ulaska u zemlju obećanja.

Drugi dio rada se odnosi na Kristovu žrtvu na križu kao savršenu žrtvu koja je zamijenila i dokinula sve starozavjetne žrtve. Svi elementi izraelskih žrtava sada su prisutni u jednoj osobi, Isusu Kristu koji je žrtva, svećenik i žrtvenik. Žrtva križa je utemeljena na krvi Kristovoj kao zadovoljštini koju životinjske žrtve nisu mogle doseći. Snaga te žrtve očituje se u činjenici da je prinosi jedini pravi Veliki svećenik, jedini koji može uspostaviti novi savez između Boga i ljudi. Konačna spasenjska žrtva se ostvarila u savršenom žrtveniku, hramu Kristova tijela. Taj prijelaz koji smo zadobili Kristovom žrtvom, prijelaz iz smrti u život, označava novu Pashu koju Crkva kroz povijest uprisutnjuje u sakramentu Euharistije.

Na temelju glavnih crta starozavjetne žrtve i žrtve Kristove, koja je žrtva u punom smislu riječi, konačno dolazimo do euharistije kao žrtve, čime ćemo se pozabaviti u trećem poglavlju našeg rada. Euharistija, promatrana i tumačena u svjetlu starozavjetnih krvnih žrtava, ali i posljednje krvne žrtve, iznosi na površinu njen žrtveni karakter. Krist je žrtvujući svoje tijelo i prolivši svoju krv ostvario trajnu prisutnost svog spasenjskog djela u povijesti i zapovjedio apostolima i Crkvi da isto čine njemu na spomen. Tako se po svećenikovim rukama na oltarima svijeta vrši Kristovo pashalno otajstvo u sadašnjem trenutku. Čitav pashalni misterij se na sakramentalan način upristnjuje pretvorbom kruha i vina u Tijelo i Krv Kristovu. Žrtva se dovršava sjedinjenjem pričesnika s Kristovim mističnim tijelom po kojemu ostvaruju zajedništvo S Bogom, ali i međusobno. Istovremeno euharistija izgrađuje Crkvu kao zajednicu. U tom smislu je Krist, one noći kad bijaše izdan, ustanovio presvetu euharistijsku žrtvu kako bi Crkva kroz stoljeća činila prisutnom jedincatu žrtvu križa na oltarima svijeta i tako doprinosila očovječenju čovjeka, tj. snagom Duha omogućila svakom čovjeku dioništvo na otkupiteljskoj žrtvi Isusa Krista i baštinu istinskog života.

1. BITNE STAVKE STAROZAVJETNE ŽRTVE

Prema teološkom enciklopedijskom rječniku žrtva, lat. *sacrificium*, dolazi od *sacrum facere* što znači „učiniti svetim“ odnosno „staviti neki predmet u ozračje svetoga“. Povijest religija pokazuje da je praksa žrtvovanja sveopća ljudska činjenica. Ipak, različiti su načini njezina poimanja koji ovise o shvaćanju svetoga i čovjekova odnosa prema njemu. Izraz »žrtva« u običnom govoru dolazi u značenju „lišavanja“ ili „odreknuća“ kojim se čovjek nečega odriče kako bi postigao svoj cilj. Kada se to odricanje događa u sferi božanskoga onda dobiva religiozni značaj.¹ Drugim riječima, žrtvovatelj se približava Bogu tako što mu daruje žrtvu i sa žrtvom samoga sebe.

U najranijem razdoblju biblijske povijesti ritual žrtvovanja se odlikovao jednostavnošću, u skladu s običajima nomada. Podizali su žrtvenike, zazivali Božje ime, prinostili su životinje i plodove zemlje. Žrtva se prinostila ondje gdje se Bog očitovao, nije bilo stalnog mjesta žrtvovanja. Tako pokretni šator i prvobitni zemljani žrtvenik svjedoče o privremenosti starih bogoštovnih mjesta. Žrtve prinosti glava obitelji, a u vrijeme monarhije kralj. Kasnije službu prinošenja preuzimaju odabrani ljudi. Oni prinose žrtvu u ime povjerenog puka. Konačno povijesni razvoj je doveo do složenijih obreda. Kananski utjecaj, prijelaz od nomadskog i pastirskog života na sjedilački i poljodjelski, veća važnost svećeništva, preuzimanje elemenata kulturne baštine drugih naroda, posebno susjeda, neki su od razloga koji su doveli do složenih obreda.² U njima su jasno propisana pravila prinošenja žrtve, količine, vrsta, način i učestalost.

Izraelski žrtveni sustav se u većoj ili manjoj mjeri razlikovao od drugih naroda. Tako u mezopotamskim žrtvama nije postojala žrtva paljenica i pričesnica dok su kod Izraelaca to dva temeljna oblika, a krv je imala malu ili nikakvu ulogu. Žrtveni sustav Arabije je bio sličniji izraelskom. Domaće životinje su se klale i jele u okviru žrtve, krv se upotrebljavala za libaciju³, a u južnoj Arabiji su bile raširene i miomirisne žrtve. Kanaanski obred je bio ustanovljen prije dolaska Izraelaca te su Izraelci po dolasku usvojili njihove kultne običaje, svete predmete, oltare, ali to nije značilo usvajanje i njihove poganske misli. Četiri stotine godina provedenih u egipatskom ropstvu je ostavilo veliki trag na cjelokupan izraelski način života pa tako i žrtveni

¹ Usp. »Žrtva«, u: Aldo Starić (ur.), *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., 1333.

² Usp. »Žrtva«, u: Xavier Leon-Dufour (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969., 1571.

³ Usp. »Libacija«, (lat. *libatio*; *libare* = prolijevati), žrtva lijevanica starih Rimljana prilikom koje se prolijevalo vino, tekućina; u: Bratoljub Klaić, *Novi rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., 802.

sustav. Egipćani su štovali različite bogove prikazane u liku životinja. Tako je npr. Izraelcima kip zlatnog teleta u pustinji bio sasvim uobičajen lik koji predstavlja božanstvo (usp. Izl 32, 4-10).⁴ Premda središnji smisao udobrovoljavanja Boga kroz povijest ostao nepromijenjen, važno je istaknuti glavne sastavnice starozavjetne žrtve koje su se iskristalizirale kroz povijest.

1.1. Žrtvenik

Hebrejski pojam *mizbeah* dolazi od glagola koji znači klati. U počecima su žrtve bile klane na žrtvenicima, a kasnije je žrtvenik služio samo za čin prikazanja. Žrtvenik je za Izraelce bio Božje ognjište, simbol Božje prisutnosti. Ponekad je žrtvenik dobivao božansko ime. Tako je žrtvenik koji je Mojsije podigao nakon bitke s Amalećanima nazvan »Jahve je moj bojni barjak«. Kasnije je žrtvenik bio svečano posvećivan prije nego je predan u upotrebu te nakon toga svake godine čišćen na Dan zadovoljštine. Kada bi žrtvenik bio posvećivan, njegova četiri roga su bila premazivana krvlju žrtava kao dio obreda zadovoljštine.

U počecima je kao žrtvenik služila prirodna stijena ili veliki kamen. Zakon je dopuštao dvije vrste građe za umjetni žrtvenik, a to su zemlja i neotesano kamenje. U pustinjskom Šatoru su se nalazila dva tipa žrtvenika. Žrtvenik za paljenice je stajao na ulazu u Šator, bio je napravljen od drveta akacije obloženog broncom. Žrtvenik za paljenje tamjana se nalazio neposredno pred Svetinjom nad Svetinjama, bio je napravljen od akacije, a gornji sloj mu je bio presvučen zlatom. Prirodnost samog materijala za žrtvenik i njegova neobrađenost za Izraelce su najvjerojatnije predstavljali izvornost, odnosno očuvanost onoga što je Bog stvorio od ljudskog djelovanja.

Salomonov hram je isto tako imao dva žrtvenika koja su bila smještena kao i oni u Šatoru. Žrtvenik za paljenice je imao središnju važnost, ali ga je kasnije Ahaz zamijenio s drugim koji je bio po uzoru na žrtvenik koji je vidio u Damasku. Kako svjedoče podaci iz izvanbiblijskog dijela grčkog razdoblja, Hram je nakon sužanjstva također imao dva žrtvenika: žrtvenik za paljenice te zlatom presvučeni žrtvenik za paljenje tamjana. Nakon makabejskih pobjeda podignut je novi žrtvenik jer, kako nam donosi Prva knjiga o Makabejcima, Antioh Epifan je ukrao žrtvenik za paljenje tamjana te obeščastio žrtvenik za paljenice.⁵ Možemo zaključiti da je mjesto prikazanja žrtve, odnosno sami žrtvenik, Izraelcima bio od iznimne važnosti što je ostavilo traga u samoj

⁴ Usp. Slađana Babijanski, Žrtve u Svetom pismu, *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 34 (2012.) 1–2, 222–242, ovdje 224–225.

⁵ Usp. Brown-Castelot-Fitzmyer i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., 95–97.

građi žrtvenika, ali i nazivima žrtvenika koji su otkrivali svu pobožnost koju je narod gajio prema Jahvi.

1.2. Krv

Prva žrtva koju Sveto pismo spominje je žrtva Adamovih sinova, Kajina i Abela. Kajin je bio zemljoradnik, a Abel stočar. Stoga su i njihove žrtve bile u skladu s tim. Kajin je na svoj oltar prinio od prvine svoga stada, a Abel od prvine svoje žetve. Žrtvenim prinosom oni su osiguravali blagoslov nad svojim radom. Sukob je nastao u trenutku kada je Kajin shvatio da je Bog prihvatio Abelovu, a ne njegovu žrtvu. Različita su tumačenja odbacivanja Kajinove žrtve, ali razlog sa sigurnošću ne znamo.⁶ Jedno tumačenje smatra da Bog nije prihvatio Kajinovu žrtvu jer je bila „beskrvna”, dok je Abelova žrtva, kako možemo pretpostaviti, bila krvna žrtva, budući da je prinio od prvine stada.⁷

Žrtva koju Noa prinosi nakon izlaska iz korablje u svojstvu je zahvale i pomirenja. Noa kao predstavnik novog naroda žrtvu prinosi u ime svih koji će živjeti na zemlji nakon njega. Bog je odlučio da neće više vodom nauditi zemlji zbog čovjeka. Tako je Noa postao simbol novog čovjeka koji je jednim žrtvenim prinosom pomirio sve ljude s Bogom.⁸ Noa je, također, morao proliti krv životinja koje je prinio kao žrtvu, iz teksta nije vidljivo kako je postupao s krvlju, ali Bog je blagoslovio Nou i njegove sinove te im zapovjedio da ne smiju jesti meso u kojemu je krv, niti prolijevati krv drugoga čovjeka. Tad im Bog prvi put govori o povezanosti krvi i života.⁹

Knjiga Postanka spominje i Melkisedeka, šalemskog kralja čiji se lik pojavljuje iznenada, a tako iznenada i nestaje. Melkisedek je blagoslovio Abrahama nakon pobjede nad Keodor-Laomerom te je prinio kruh i vino kao žrtvu zahvalnicu za Abrahamovu pobjedu. Abraham mu je dao desetinu od svega i dopustio mu da ga blagoslovi, iako je izvan uobičajenog svećeničkog staleža. Melkisedekovo svećeništvo je starije i važnije od levitskog svećeništva. On je svećenik za svagda i nadilazi ga samo posljednji veliki svećenik.

Nakon što je dugo morao živjeti bez očinske radosti, Bog Abrahama stavlja na kušnju i traži od njega da prinese svoga sina jedinca kao žrtvu paljenicu. Abraham se podlaže Božjoj volji

⁶ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 228–229.

⁷ Usp. Dalibor Kraljik, Pojam krvi u Starom zavjetu: krv koja čisti i krv koja onečišćuje, *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*, 16 (2022.) 1, 7–30, ovdje 16.

⁸ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 230.

⁹ Usp. Dalibor Kraljik, *Pojam krvi u Starom zavjetu*, 16.

i logici koja je ljudima često neshvatljiva. Abraham se potpuno pouzda da će Bog providjeti janje za žrtvu. Na predviđenom mjestu je podigao žrtvenik, složio drva i svezao Izaka. Podizanje noža nad svojim sinom izazvalo je teofaniju. Bog zaustavlja Abrahamovu ruku te on kroz ovu kušnju, Božjim zahvatom, izlazi kao pobjednik. Bog ne traži ljudske žrtve, nego vjeru.¹⁰

Židovi su krv gledali kao životno počelo. Stoga je bilo strogo zabranjeno uživati krv životinja (usp. Post 9, 4). Kada bi klali životinju, pustili bi da krv oteče po žrtveniku. Savez bi zapečatili krvlju zaklane žrtve, tako je i savez sklopljen na Sinaju zapečaćen krvlju zaklanih životinja.¹¹ Savezom sklopljenim na Sinaju, Bog je ustanovio kultnu zajednicu koja će živjeti po njegovom zakonu, njemu služiti i biti nositelj njegovih obećanja. Mojsije je podno Sinaja izgradio oltar, podigao dvanaest stupova kao simbol dvanaest plemena Izraelovih, na kojem su bile žrtvovane životinje. Pola krvi je proliveno po žrtveniku, a pola je Mojsije prikupio u posude. Zatim je narodu čitao Knjigu saveza, a narod se obvezao na obdržavanje Jahvinih zapovijedi. Ostatkom krvi ih je poškopio govoreći: „Ovo je krv saveza koji je Jahve s vama uspostavio na temelju svih ovih riječi” (Izl 24, 8).¹² Važnost krvi u Starom zavjetu vidljiva je već u činjenici da su Izraelci prinosili većinom životinjske žrtve vjerujući da njihova krv pere grijehe naroda i čuva njihovo prijateljstvo s Bogom. Pojam »krv Saveza« susrećemo i u Novom Zavjetu, osobito kod Mateja i Marka, o čemu će biti riječ u drugom dijelu rada.

1.3. Svećenstvo

Etimologija hebrejske riječi kojom se označuje svećenik je nesigurna. Neki smatraju da dolazi od korijena riječi *k'n* koja u glagolskom obliku znači „prignuti se“. Drugi nalaze korijen u riječi *kwn* što znači „stajati uspravno“. Tek nakon što je Izrael postao jedna država i jedan narod možemo govoriti o posebnoj grupi koja je određena za brigu o svetištu i obavljanje liturgije. U punom značenju te riječi, pojam svećenstvo je prošao kroz dug razvoj.

Dok je etimologija naziva svećenik nejasna, njegove starozavjetne funkcije su sasvim jasno naznačene u Mojsijevom blagoslovu koji donosi Knjiga ponovljenog zakona: „On uči Jakova tvojim odredbama i Izraela tvojemu zakonu. On podiže kâd k tvojim nosnicama i paljenicu na žrtvenik ti stavlja“ (Pnz 33,10). Svećenik je tako bio osoba kojoj je povjerena briga

¹⁰ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 230–232.

¹¹ Usp. Albert Rebić, *Središnje teme Staroga zavjeta*, 154.

¹² Usp. Wilfrid J. Harrington, *Uvod u Stari zavjet i spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1977., 159.

za svetište. Kovčeg su nakon Izraelova ulaska u Obećanu zemlju, uvijek čuvali članovi svećenstva. Bitna funkcija svećenstva je bila i ona proročka. Ljudi su im dolazili kako bi od njih dobili „Božji savjet“ odnosno uvidjeli volju Božju. Od svećenika se očekivalo da bude učitelj religije, da ljude poučava u istinama objave, vodi ih u njihovom moralnom ponašanju te im pomaže u osobnom odnosu s Bogom. Prinošenje žrtava je prva asocijacija na starozavjetnog svećenika, međutim ovaj čin na početku nije bio svojstven samo svećenicima. Žrtve su prinosili i pojedinci koji nisu bili svećenici: kraljevi, monasi i drugi. Vremenom je prinošenje žrtve postalo prva i bitna funkcija svećenika. Važno je istaknuti da se svećenička funkcija baštinila rođenjem u Levijevom plemenu kojega je Bog izabrao kao svećenički sloj.¹³ Jasno je da se svećenik u Starom zavjetu izdvajao od ostalih po naravi svoje funkcije. Obavljao je čine koje drugi nisu smjeli, imao je obveze koje laici nisu imali. Ipak, služba svećenika je neupitno prošla kroz dug razvoj sve do Melkisedeka čije je svećeništvo veće i važnije od levitskog te on tako postaje pralik Isusa Krista, posljednjeg velikog svećenika.

1.4. Vrste žrtava

Židovstvo Staroga zavjeta je razlikovalo dvije osnovne vrste žrtava: krvne (hebr. *zebah*) i nekrvne (hebr. *minha*). Krvne žrtve su pretpostavljale životinje koje su klali i njihovom krvlju škropili narod i žrtvenik. Imućniji su prinosili ovce, goveda i koze, a siromašniji grlicu ili golubića. Životinje su morale biti bez tjelesne mane, nisu smjele biti bolesne, uškopljene, šepave, krastave, slijepe ili polomljenih udova te su morale imati određenu dob.

Onaj koji prinosi žrtvu morao ju je donijeti opranu pred oltar, zatim je slijedio obred polaganja ruku. Ako je žrtvu prinosio pojedinac, on bi sam polagao ruke na žrtvu, a ako je žrtva bila u ime cijelog naroda ruke bi na nju polagao svećenik. Prinositelj bi zatim zaklao žrtvu, a iza toga je slijedio dio koji je smio obaviti samo svećenik. On bi skupio krv sa žrtvenika u bakreni vrč te njom poškropio rogove žrtvenika, kadionik žrtvenika, pomirilište i zastor. Nakon podizanja komada žrtve solili su je i spalili, a dio žrtve koji se nije spalio dijelio se između svećenika i prinositelja.¹⁴

Žrtva paljenica je najsvečanija izraelska žrtva, njome se životinja u potpunosti spaljivala te je bila nazivana i *kalil* što znači „potpun“. Žrtva za paljenicu je trebala biti muška životinja bez

¹³ Usp. Brown-Castelot-Fitzmyer i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, 59–62.

¹⁴ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 235.

mane. Od ptica su u obzir dolazile grlica i golub. Na posljednjem stupnju razvoja žrtvi, ova žrtva je tražila i popratni dar, a to je bilo brašno pomiješano s uljem koje se palilo i vino koje se razlijevalo.

Žrtva pričesnica je bila zahvalni prinos koji je dovodio do sjedinjenja Boga i onoga koji žrtvu prinosi. Tri tipa ove žrtve su žrtva hvale ili *toda*, zatim dobrovoljna žrtva koja se čini iz čiste pobožnosti i konačno zavjetni prinos ili *neder*. Za razliku od paljenica u ovom obredu nisu dozvoljene ptice. Životinje mogu biti mužjaci i ženke. Prema Lev 22, 23 životinja je mogla biti s malom manom ako se žrtva prinosi dobrovoljno. Obred polaganja ruku, klanja i prolijevanja krvi je bio isti kao kod paljenice.

Kod žrtve okajnice razlikujemo okajnicu za grijeh i nadknadnicu. Kod okajnice za grijeh dostojanstvo onoga koji prinosi žrtvu je određivalo kakva žrtva treba biti. Ako je bila riječ o velikom svećeniku ili u slučaju kolektivnog grijeha naroda za žrtvu se trebalo prinijeti junca. Za grijeh kneza trebalo se prinijeti jarca, a privatna osoba je mogla prinijeti kozu ili ovcu. Siromašni su mogli prinijeti dva goluba ili grlice, a ako baš nisu imali mogli su prinijeti nešto brašna. Žrtva naknadnica se prinosila samo za privatne pojedince i prinos je mogao biti samo ovan.

Osim životinja, Izraelci su prinosili i različite žitarice. Ova vrsta prinosa je bila poznata po nazivu *minhâ* što znači „dar“. Obred ove žrtve je tražio paljenje tamjana zajedno sa žitaricom. Kada je žrtvu prinosio siromah kao okajnicu za grijeh ili kada je bila prikazivana kao prinosnica za ljubomoru onda se prinosilo samo brašno. Izloženi kruhovi su žrtva koja se sastojala od dvanaest pšeničnih kruhova koji su bili raspoređeni u dva reda ispred Svetinje nad Svetinjama. Na oltaru se spaljivao samo tamjan koji je kruhovima pridavao obilježje žrtve. Tamjan je, također, bio jedan od sastojaka miomirisne mješavine koja se kao žrtva prikazivala svakog jutra i večeri.¹⁵ Iz svega navedenoga jasno je kako su sve vrste žrtava imale rehabilitacijsku ulogu, odnosno cilj njihovog prinošenja je bio udobrovoljenje Boga, ali i oslobođenja od grijeha, koji redovito sa sobom nosi i socijalnu dimenziju.

1.5. Pasha kao središnji anamnetski događaj

Pasha je najstariji i najveći židovski blagdan. Slavi se kao spomendan oslobođenja Židova iz egipatskog ropstva. Židovi su ga, po dolasku u Obećanu zemlju, preuzeli od kananskih seljaka i dali mu novi religijski značaj. Slavi se u proljeće za prvog punog mjeseca proljetnog ekvinocija.

¹⁵ Usp. Brown-Castelot-Fitzmyer i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, 98–105.

Svečanost traje sedam dana. Ta svetkovina Židovima je sjećanje na Božji nalog da četrnaesti dan mjeseca Nisana trebaju žrtvovati i blagovati pečeno janje, a njegovom krvlju trebali su poškropiti dovratnike kuća. Uz to su jeli beskvasni kruh i gorke trave. Te noći anđeo smrti je pobio sve egipatske prvorođence, a kuće obilježene krvlju je zaobišao. Slavljenje Pashe se u početku odvijalo u krugu obitelji, a obred se vremenom promijenio. Jošuinom reformom Pasha je postala hodočasnički blagdan i spojena je s blagdanom Beskvasnih kruhova.¹⁶ Taj je blagdan počinjao petnaestog dana istog mjeseca i trajao tjedan dana. Sav kvasni kruh trebalo je uništiti i kroz taj tjedan jesti samo beskvasni kruh. Ovaj blagdan je označavao početak žetve ječma te je beskvasni kruh koji su jeli bio od novog brašna. Ovaj blagdan Izraelci su preuzeli od Kanaanaca te se počeo slaviti nakon nastanjenja u Kanaanu. Tako je pretvoren u strogo izraelski blagdan.¹⁷ Židovskom običaju blagovanja beskvasnog kruha Krist daje potpuno novi smisao u trenutku slavljenja pashalne gozbe sa svojim učenicima. Krist nije izgovarao samo uobičajen blagoslov nad kruhom, nego je lomljenje usporedio s predanjem svoga tijela za život ljudi.

1.6. Moralna dimenzija žrtve

Kad je riječ o židovskom bogoslužju, važno je primijetiti da ono nikad ne gubi iz vida moralnu dimenziju povezanu sa samom Božjom naravi. Traženje oprosta je ključno značenje žrtve te stoga odlučno odbacuju svako pogansko razumijevanje žrtve kao i žrtvovanje ljudi. U svakoj žrtvi valja prepoznati pomirbeni prinos i pokornički čin, povezan s odricanjem, pa stoga i s nekom boli. U svakom žrtvenom prinosu krije se naznaka obraćenja, želja da se udobrovolji božanstvo te davanje zadovoljštine za svoje propuste.¹⁸ Vjernik u starome Izraelu je prinosiso žrtvu kako bi život mogao nastaviti u skladu s Božjom namisli, a za to mu je bilo neophodno pomiriti se s Bogom. U obredima žrtvovanja čovjek je trebao izraziti svoje nutarnje osjećaje jer se bez raspoloženja srca žrtva svodila na ispraznu gestu koja je mrska Bogu. Ovu dimenziju židovskog prinošenja najdragocjenijeg što su posjedovali, valja imati na pameti u kasnijem govoru o euharistiji, u kojoj Isus predaje ne samo ono što ima, nego i ono što jest, čitava sebe.

O blagdanu pomirenja (*Jom kippur*) se vršio obred ispovijedanja grijeha židovskoga naroda nad jarcem koji je imao ulogu pomiritelja. Na njega bi veliki svećenik polagao ruke i

¹⁶ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 233.

¹⁷ Usp. Brown-Castelot-Fitzmyer i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, 124–127.

¹⁸ Usp. Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, u: Nikola Bižaca i Jadranka Garmaz, *Antropološka i religiozna dimenzija žrtve, Crkva u svijetu*, 47 (2013.) 4, 59–81, ovdje 63.

ispovjedio sve grijeha naroda. Vjerovali su da bi time na jarca prešli svi grijesi naroda te bi ga potjerali u pustinju da ondje ugine. Zato se u hebrejskom jeziku *žrtveni jarac* naziva *Azazel* što dolazi od hebr. glagola *azal*, a znači „odlaziti”, „otići”.¹⁹ Pisac Poslanice Hebrejima polazi upravo od ovog blagdana i njegovih obreda kada želi protumačiti otkupiteljsko djelo Isusa Krista. Iz svega rečenog jasno je da temeljne kategorije starozavjetne žrtve predstavljaju ključ za razumijevanje svećeništva i žrtve Isusa Krista. Naime, starozavjetne žrtve čine srž i srce govora o Kristovoj žrtvi. Prolijevanje krvi životinja je označavalo ispunjenje svećeničke egzistencije, s druge strane Kristova krv je postigla beskrajne zasluge u otkupljenju. Žrtvenik je Izraelcima predstavljao Božju prisutnost, Krist je jednom izložen na žrtveniku ostvario vječnu prisutnost Božju u našim svetohraništima. Krist u svom svećeništvu nije samo izvršavao zakonske propise, nego i volju svoga Oca. On je žrtvom tijekom čitavog života, a posebno žrtvom na križu ostvario djelo otkupljenja koje je neshvatljivo bez duboke pozadine starozavjetnih žrtava.

2. ŽRTVA ISUSA KRISTA

Vjerodostojnost Isusova svećeništva se temelji na njegovom intimnom odnosu s Ocem koji jamči uspješnost njegova posredništva. Tumačeći poslanicu Hebrejima Božidar Mrakovčić ističe da je autor Poslanice Hebrejima, meditirajući nad Kristovim pashalnim misterijem, zaključio kako se Isusu ne samo može nego i treba pridati naslov svećenika, štoviše jedinog velikog svećenika novoga Saveza. Time je naglašena njegova posrednička uloga, specifična za svećeništvo, kako starozavjetno tako i novozavjetno (usp. Heb 5,1). Svećenik ne samo da treba biti posrednik između Boga i ljudi, nego nužno treba biti povezan s Bogom kako bi mogao biti blizak ljudima.²⁰ Isus je dragovoljno prihvatio Božji naum spasenja te svjedočenjem svoje ljubavi i milosrđa istrgnuo ljude iz vlasti smrti. U svom svetom svećeništvu postao je izvor božanskog života svim ljudima. Stoga i može reći: „Zbog toga me i ljubi Otac što polažem život svoj da ga opet uzmem. Nitko mi ga ne oduzima, nego ja ga sam od sebe polažem. Vlast imam položiti ga, vlast imam opet uzeti ga. Tu zapovijed primih od Oca svoga“ (Iv 10, 17-18).

Isus je kralj koji pomiruje ljude s Bogom, on u ulozi pastira daje autoritetu novu dimenziju, dimenziju ljubavi. Sjedinjujući osobine sluge i pastira uspostavlja bratski odnos sa

¹⁹ Usp. Slađana Banijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 227-228.

²⁰ Usp. Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, *Riječki teološki časopis*, 35 (2010.) 1, 5–36, ovdje 10.

svima koje mu je Otac povjerio.²¹ Markovčić upozorava: „Svoje svećeničke kvalitete, vjerodostojnost i milosrđe, Isus je usavršio svojom mukom koja ga je učinila do kraja prokušanim kako u poslušnosti Ocu tako i u solidarnosti s ljudima. Na taj je način Isus po svojoj mucu postao Velikim svećenikom, začetnikom vječnoga spasenja svima onima koji ga slušaju (usp. Heb 5,8-10).“²²

Isus ne očituje svoj autoritet kao što ga svijet očituje. Njegova savršena kraljevska i božanska ljubav očitovala se u potpunom predanju za spas svakog čovjeka. U tom smislu naglašava: „Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge“ (Mk 10, 45). Sin Božji je postao čovjekom te se solidarizirao s ljudima kako bi izvršio plan spasenja svakog čovjeka i cijelog čovječanstva. Božanski autoritet mu je poslužio upravo kako bi postao sluga. Svećenički autoritet nije očitovao samo u ovlastima, nego naprotiv i u solidarnosti i milosrđu koje je, nepobitno, dio naravi svećeništva.²³ On koji je vlastan opraštati grijeha (usp. Mk 2, 10), koji je gospodar subote (usp. Mk 2, 28), sjeda za stol s grešnicima (usp. Mt 9, 10-13), pere noge učenicima (usp. Iv 13, 1-15) te na koncu daje svoj život kao otkupninu za sve (usp. Mt 20, 28).

2.1. Krist je hram i žrtvenik

Žrtvenik je za Izraelce bio simbol Božje prisutnosti, dolaskom Isusa postaje žrtvenik jedincate Isusove žrtve. Dok su Izraelci Jahvi prinosili ono najbolje što su imali, Isus je prinio ne samo ono što ima, nego i ono što jest. Martin Kirigin pojašnjava: „Krist je u isto vrijeme i svećenik i žrtvenik. Stoga, imati dijela u krvi i tijelu Gospodina znači imati dio u žrtveniku koji je Gospodin, znači dijeliti s njime njegov stol.“²⁴ Krist je svojom žrtvom ostavio novi i živi put koji je veći i savršeniji šator od Svetinje nad Svetinjama. Istinska Svetinja dostupna je tako u sve dane u godini čovjeku koji je posvećen Kristovom krvlju.²⁵ U tom smislu Zirdum zaključuje: „Isus je viši od ruketvorenog hrama, jer je u njemu božanska prisutnost darovana na izravniji i konkretniji

²¹ Usp. Ivan Zirdum, *Otajstvo Kristova svećeništva*. Orisi za sustavnu teologiju svetog reda, *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 4, 577–590, ovdje 586.

²² Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, 12.

²³ Usp. Ivan Zirdum, *Otajstvo Kristova svećeništva*, 583.

²⁴ Usp. Martin Kirigin, *Krist-svećenik, žrtva i oltar*, *Služba Božja*, 34 (1994.) 1, 75 –81, ovdje 80. Autor se poziva na: RBT 1582.

²⁵ Marijan Vugdelija, *Narav Isusova svećeništva i njegove žrtve prema Poslanici Hebrejima*, u: Nikola Bižaca i Jadranka Garmaz, *Antropološka i religiozna dimenzija žrtve*, Crkva u svijetu, 47 (2013.) 4, 83–174, ovdje 150.

način. Radi se o prisutnosti božanske osobe. Ta veličina božanske osobe obilježava kult i svećeništvo koji započinju Isusovom prisutnošću na zemlji.²⁶ Hram, središte židovske molitve, Isus nadilazi te ga iz temelja obnavlja žrtvom koja je bila nužna kako bi se ostvarila trajna prisutnost Krista u našim svetohraništima.

Dok su starozavjetni svećenici bili vezani za hram, Isus je neumorno naučavao ulicama gradova i sela Palestine. Prinio je jednu savršenu žrtvu, ali ne u hramu nego na Golgoti prinijevši, umjesto jaganjca, hram svoga tijela.²⁷ Time je pojam hrama protkao jednom drugom naravi. Ta narav se pokazuje u svim svećenicima koji u sebi nose živi otisak Kristova svećeništva. Tako im njegovo svećeništvo nije ideal, nego oni u istinu jesu živi hramovi u kojima se Kristova žrtva obnavlja.

2.2. Krv Kristova - krv Saveza

Krv žrtvovanih životinja imala je veliku ulogu u odnosu Židova s Bogom. Međutim, »krv Saveza« (Mk 14, 24) je nadnaravnom snagom vratila božanski život u ljude. Pojam »krv Saveza« koriste Matej i Marko kako bi čitateljima protumačili jedinstveni način na koji Kristova krv obnavlja Savez ljudi s Bogom. Preko najuzvišenijeg čina prolijevanja Kristove krvi Bog je izvršio djelo otkupljenja. Kristova krv je, pretpostavivši nepromjenjivu odluku Svevišnjeg, kadra uništiti sve grijehе grešnika i uliti božanski život u naše duše.

Dok je u Starom zavjetu krv žrtvovanih životinja postizala očišćenje, jer je sadržavala životnu snagu te tako darivala vrijednost žrtvama, Kristova žrtva daje vrijednost njegovoj krvi. Kristova krv je sveta jer je prolivena u poslušnosti Duhu Svetome, iz ljubavi prema Bogu i ljudima.²⁸ Krv žrtvovanih životinja bila je naknada za grijehе ljudi te je značila njihovo izmirenje s Bogom, „jer je život živoga bića u krvi. Tu krv ja sam vama dao da na žrtveniku njome obavljate obred pomirenja za svoje živote. Jer krv je ono što ispašta za život“ (Lev 17, 11). Na isti je način Kristova krv pomirnica i naknada za grijehе svijeta, jer kako tvrdi poslanica Hebrejima: „Doista, ako već poškropljena krv jaraca i bikova i pepeo juničin posvećuje onečišćene, daje tjelesnu čistoću, koliko će više krv Krista - koji po Duhu vječnom samoga sebe

²⁶ Ivan Zirdum, *Otajstvo Kristova svećeništva*, 581.

²⁷ Usp. Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, 8.

²⁸ Usp. Marijan Vugdelija, *Narav Isusova svećeništva i njegove žrtve prema Poslanici Hebrejima*, 131.

bez mane prinese Bogu - očistiti savjest našu od mrtvih djela, na službu Bogu živomu!“ (Heb 9, 13–14). Tako je Kristova krv postala temelj novog Saveza i neraskidiva veza zajedništva Boga i ljudi. „Svojom krvlju uspostavio je vječni savez i tako dovršio božanski određeno djelo otkupljenja.“²⁹ Krist je prolijevanjem krvi obnovio savez s Bogom, ali taj savez nije više ograničen na Izrael nego obuhvaća sve narode.

2.3. Svećeništvo Isusa Krista

Svećenici u Starom zavjetu su imali dužnost čuvati Zakon, čitati ga i poučavati. Ipak, svećenici su se najčešće i najradije bavili prinošenjem žrtava. Svećenička izdvojenost iz naroda zadržala se sve do Isusova vremena kada su svećenici bili vezani za hram i žrtve. Promatrano iz tog kuta, možemo reći da su farizeji bili puno bliži ljudima. Farizeji su inzistirali na obrednoj čistoći cijelog naroda, ne samo svećenika, jer je cijeli izraelski narod „kraljevstvo svećenika, narod svet“ (Izl 19, 6). To bi značilo da čitav židovski narod, kao sveti narod, treba biti izdvojen od ostalih naroda.

Isus nije pripadao Levijevu plemenu, nije se rodio u svećeničkoj obitelji, nije bio hramski svećenik nego laik, dakle bio je puno sličniji učitelju Zakona nego hramskom svećeniku. Njegovo djelovanje se nije sastojalo u prinošenju žrtava, nego u naviještanju Radosne vijesti, liječenju bolesnih i izganjanju zlođuha.³⁰ Možemo zaključiti da je Isusovo djelovanje bilo usmjereno na čine koje su starozavjetni svećenici stavljali na niža mjesta u odnosu na prinošenje žrtava. Smatrao je prikladnim donositi Božju milost prvenstveno kroz ozdravljanja, opraštanje grijeha, izganjanje zlođuha. To razlikovanje od starozavjetnih svećenika nipošto ne dovodi do osporavanja njegove svećeničke uloge. Krist je svojom žrtvom ispunio sve žrtve Staroga zavjeta. Dok se u njima uvijek prinosi „nešto“, Krist je prinio sebe samoga kao prinos Bogu ugodan. U tom smislu Harrington zaključuje: „Krvlju Sina Božjega, koja je prolivena u žrtvi, nebo, prebivalište Božje, postalo je svetište prikladno za liturgiju kojoj predsjedava Veliki svećenik Krist. On ne prikazuje sebe uvijek iznova da bi dao povremenu zadovoljštinu poput zadovoljštine koju je činio izraelski veliki svećenik jednom godišnje. Sada, na koncu vremena, on je jednom

²⁹ George Stoeckhardt, *The Sacerdotal Office of Christ According to the Letter to the Hebrews*, *Concordia theological monthly*, 21 (1950.) 8, 483–495, ovdje 562.

³⁰ Usp. Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, 7.

zauvijek došao da, žrtvujući samoga sebe, uništi grijeh i moć pakla.“³¹ U tom smislu možemo reći da je Isus starozavjetno svećeništvo ne samo nadišao nego je i preobrazio sve do njegove srži.

Činjenica je da Isus nigdje u evanđeljima sebe ne naziva svećenikom. Neki tumači evanđelja zbog toga drže da se nije smatrao svećenikom, ali i da je htio dokinuti svećeništvo. Međutim, ako imamo u vidu da se naslov svećenika pridavao židovskom svećenstvu koje je pripadalo Levijevu plemenu postaje nam jasnije zašto Isus za sebe nije rabio taj izraz. Isus je po Josipu potjecao iz Judina plemena. Dakle, rodio se izvan svećeničkog - Levijeva, plemena. Njegovo svećeništvo je ostvareno po bogosinovstvu te je samim time drugačije naravi od starozavjetnog svećeništva. Distanca koju Isus čini od židovskog svećeništva primjetna je već u krštenju od Ivana Krstitelja. Ivan je krštavao i propovijedao bez ovlaštenja svećeničkih poglavara. Isus ni u jednom slučaju ne poriče židovsko svećeništvo, čak mu pridaje posebnu vrijednost. Poštovao je Mojsijev zakon, nazočio je proslavama židovskih blagdana, bolesne koje bi ozdravio slao je da se pokažu svećenicima. Isus se zapravo distancira od pukog legalizma i rituala židovskog svećeništva. To je jedna vrsta zaokupljenosti zakonom koja zapravo gazi preko temeljne zapovijedi, ljubavi.³² Novost Kristova svećeništva nalazi se upravo u zakonu ljubavi koji nadilazi sve institucije i strukture kako Staroga zavjeta tako i Isusovih suvremenika, a neupitno je potrebna i današnjoj Crkvi kako Isusovu poruku ne bi svela na ispunjavanje crkvenih zapovijedi.

Iako Isus sam sebe nigdje ne naziva svećenikom, pisac Poslanice Hebrejima izraz »svećenik« koristi šest puta. Najjasniji primjer su slijedeći reci: „Tako i Krist ne proslavi sam sebe postavši svećenik, nego ga proslavi Onaj koji mu reče: *Ti si sin moj, danas te rodih*, po onome što pak drugdje veli: *Zaista uvijek ti si svećenik po redu Melkisedekovu*“ (Hebr 5, 5–6). Izraz »Veliki svećenik« poslanica Hebrejima koristi devet puta: „A glavno u ovom izlaganju jest: takva imamo Velikog svećenika koji sjede zdesna prijestolja Veličanstvena na nebesima“ (Hebr 8, 1).

Poslanica Hebrejima prikazuje i samo Kristovo utjelovljenje na svećenički način. Naime, kada Sin ne bi bio čovjek, njegovo svećeništvo ne bi bilo valjano (usp. Heb 5,1). Autor Poslanice Hebrejima tako želi pokazati njegovu nadmoćnost nad levitskim svećeništvom. Krist je svećenik

³¹ Wilfrid J. Harrington, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975., 364-365.

³² Usp. Ivan Zirdum, *Otajstvo Kristova svećeništva*, 578–580.

„po redu Melkisedekovu“. To ima značiti da se njegovo svećeništvo kao i Melkisedekovo razlikuje od hramskoga jer nema ni ljudskog podrijetla ni ikakvih ljudskih nasljednika (usp. Hebr 7, 1-3).³³ Melkisedek povijesno prethodi Isusu. Stoga je on slika koja je najavila Isusa Krista. Ipak, posve je jasno da u božanskom naumu Isus prethodi Melkisedeku, jer je Riječ Božja izvor i počelo svakog svećeništva. K tome, Melkisedek nadilazi levitsko svećeništvo činom blagoslivljanja najznačajnije starozavjetne osobe, Abrahama. Zato pisac Poslanice Hebrejima zaključuje da je Isus kao svećenik viši od izraelskih svećenika.³⁴

S druge strane, pisac Poslanice Hebrejima predstavlja Krista kao novi i živi put koji je otvorio netko tko je doista svećenik (usp. Heb 10, 19-21). On želi poručiti vjernicima da iz Isusova velikosvećeništva crpe snagu za vlastito posvećenje.³⁵ Ovu istinu Luka Marjanović ovako objašnjava: „On nije postao svećenikom ispunivši prastari preduvjet - pripadanje Levijevu plemenu-nego na temelju snage koja izlazi iz neuništiva života, »po snazi vječnog života« (Heb 7,16). Uostalom, on je sam put (usp. Iv 14,6), i nitko ne može doći Ocu osim po njemu. Vjerovati za Isusa znači: ići za njim, koji nudi pravi život (usp. Iv 1,4), a daje ga i drugima (usp. Iv 6,33.40). Taj put je istinit, jer je sve drugo izvan njega stranputica i propast.“³⁶ Nigdje se tako ne očituje Božja milost kao u posredniku između Boga i ljudi, Isusu Kristu, koji se, uzevši ljudsku narav, uzdigao u viši red i omogućio čovjeku povratak u zajedništvo s Bogom. Stoga, Harrington s pravom može reći: „Kao Veliki svećenik novog Saveza oprao je grijeha prinijevši sebe samoga i sada mu pripada prvo mjesto o desnu Boga. Njegovo ime - Sin Božji - i uzdignuće na Božje prijestolje čine ga neizmjerljivo većim od anđela.“³⁷ Na taj način Isus uspostavlja novi Savez između Boga i ljudi koji je zapečaćen njegovom krvlju.

2.4. Kristova žrtva na križu

U prinosu starozavjetne žrtve, pred Bogom stoji čitav čovjek, svjestan svoje grešnosti, krivnje, potreba i težnji. Iako se žrtve razlikuju po svrsi, ne mogu se jasno odijeliti jedna od druge. Svaka žrtva je na neki način pomirbeni prinos, ali i pokornički čin. Neizostavno je prožet

³³ Usp. Wilfrid J. Harrington, *Uvod u Novi zavjet*, 362.

³⁴ Usp. Marijan Mandac, Isus-Veliki Svećenik prema Poslanici Hebrejima, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 47(2007.) 2, 129–158, ovdje 143–144.

³⁵ Usp. Luka Marjanović, Novi i životonosni put u Poslanici Hebrejima, *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 1, 351–376, ovdje 354.

³⁶ Luka Marjanović, *Novi i životonosni put u Poslanici Hebrejima*, 354–355.

³⁷ Wilfrid J. Harrington, *Uvod u Novi zavjet*, 359.

odricanjem i trpljenjem. U kalvarijskoj žrtvi taj duh i nakanu nalazimo u Kristovom trpljenju i umiranju na križu.³⁸ Budući da prava žrtva treba biti čisto i raskajano srce usmjereno Bogu, žrtvovanje životinja jednostavno nije bilo dovoljno da bi se postiglo oprostjenje grijeha. Istinsko oprostjenje grijeha moglo se zadobiti samo prinošenjem žrtve koja će nadići i dokinuti sve druge žrtve. Kristovo prinošenje samoga sebe na križu dogodilo se jednom zauvijek. Upravo iz tog razloga Slađana Babijanski naglašava da je ta žrtva jedinstvena i nije joj potrebno ponavljanje.³⁹

Kult koji je prisutan u Starom zavjetu Isus ispunjava u duhu i istini (usp. Iv 4, 23). Čin darivanja života za svoje ovce, Isus temelji na svom odnosu s Ocem. To je odnos nesebične ljubavi i perihoreze. Takvom savršenom žrtvom Isus u ime cijelog čovječanstva ispunja Očevu volju.⁴⁰ Babijanski zato pojašnjava: „Njegova smrt mnoštvu pribavlja otpuštenje grijeha, potvrđuje konačni Savez i rađanje jednog novog naroda, te osigurava otkupljenje. Isusova je smrt tako izvor života. No tu je žrtvu Sin podnio iz poslušnosti prema Ocu i ljubavi prema čovjeku (usp. 2 Kor 5,14–15).“⁴¹ Kao što su u Starom zavjetu svećenici prinostili žrtve u čast Jahvi, tako Isus prinošenjem jedne savršene žrtve daruje svakom čovjeku mogućnost da snagom Duha ljubavi ostvari dioništvo na božanskom životu u vječnosti.

2.5. Kristova Pasha

Najstariji pisani spomen Isusove smrti i uskrsnuća kao kršćanske Pashe nalazimo u Prvoj poslanici Korinćanima: „Očistite stari kvasac da budete novo tijesto, kao što i jeste beskvasni jer već je žrtvovana Pasha naša, Krist“ (1 Kor 5, 7). Pavao govori u kontekstu odstranjivanja beskvasnog kruha iz židovskih kuća prije početka Pashe. Za Židove biblijskog vremena Pasha je spomen na izlazak iz egipatskog sužanjstva i na sklapanje saveza s Bogom. Bog im je naredio da žrtvuju i blaguju pečeno janje uz beskvasni kruh i gorko zelje. Beskvasni kruh je simbol hrane kojom je Bog čudesno hranio svoj narod na putu kroz pustinju. Pavao stoga upozorava Korinćane da je Krist - naša Pasha već žrtvovana. U tom smislu Bog onima koji su kršteni u raspetom i uskrsnom Isusu po slavlju nove Pashe oprašta grijehe i daruje novi život.⁴²

³⁸ Usp., Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, 62–63.

³⁹ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 241.

⁴⁰ Usp. Ivan Zirdum, *Otajstvo Kristova svećeništva*, 586.

⁴¹ Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 240.

⁴² Usp. Mato Zovkić, *Spomen Božjih djela-zalog nade u sigurnu budućnost*, *Bogoslovska smotra*, 67 (1997.) 2–3, 171–189, ovdje 177.

Zovkić također ističe kako se egzegete slažu da Isusova posljednja večera nije datumski mogla biti pashalna gozba, ali joj je Isus dao pashalno obilježje. Kada je bilo sasvim jasno da ga čeka smrt, Isus je kao domaćin stola tumačio smisao gozbe lomljenjem kruha te pijem vina koje je pripravljeno za pashalnu gozbu. Budući da je svaka nova generacija Židova slavljenjem Pashe anamnetski i moralno doživljavala oslobođenje iz Egipta i ulazak u obećanu zemlju kao svoj sadašnji događaj, tako i u Isusovoj pashalnoj gozbi i žrtvi svaka generacija proživljava iskustvo uskrslog Isusa sa svojim životnim djelom. Kako je Isus bio svjestan da je kraj blizu, pokazao je svoju vlastitu usmjerenost prema Pashi: „Svom sam dušom čeznuo ovu Pashu blagovati s vama prije svoje muke“ (Lk 22, 15). Isus tako objedinjuje Pashu i svoju smrt te na taj način smrt naziva prijelazom s ovoga svijeta k Ocu. A Pasha znači upravo to: prijelaz iz sužanjstva u život. Njegova pashalna i otkupiteljska smrt dokida „židovsku Pashu“, a na njezino mjesto uvrštena je nova, Kristova Pasha: „Jer kažem vam, ne, neću više piti od roda trsova dok kraljevstvo Božje ne dođe“ (Lk 22, 18). Dakle, Isus više neće blagovati Pashe, ali ne zato što će umrijeti, nego zato što će Pasha promijeniti u nešto drugo.⁴³ A to drugo je trajna mogućnost koja se nudi svakom čovjeku upravo u njegovoj trajnoj euharistijskoj pashi.

3. EUHARISTIJA KAO ŽRTVA

Kao čin savršene ljubavi Bog je za otkupljenje čovjeka odredio Isusovu žrtvu na križu te je htio tu istu žrtvu učiniti prisutnom za sve ljude i sva vremena u otajstvu presvete Euharistije.⁴⁴ Kako bi nam jasnije naznačio stvarnost spasenjskog zahvata, Isus najavljuje čin koji otkriva veličinu božanske ljubavi i vrhunac njegovog poslanja za ljude. Stoga Ravbar ističe: „Na istoj večeri, kada je Isus izvršio žrtvu »in mysterio«, također reče: »Nitko nema veće ljubavi od ove: položiti vlastiti život za svoje prijatelje« (Iv 15, 13) On tu ljubav iskazuje tako što je svoj život dao u času smrti i što ga svaki put daje kada se euharistijska žrtva opetuje na oltarima svijeta.“⁴⁵ Dakle, Isus ustanovljuje euharistijsku žrtvu kako bi jednom izvršena kalvarijska žrtva bila stanoviti dio naše svagdanje stvarnosti tako da zajedno s Bižacom i Garmaz možemo zaključiti: „Isus je na Posljednjoj večeri obredno unaprijed ponazočio svoju žrtvu na križu. On je »ustanovio

⁴³ Usp. Vladimir Zagorac, *Kristova otajstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 71–72.

⁴⁴ Usp. Bojan Ravbar, Euharistija, žrtva Božjeg naroda, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 20 (1980.) 4, 329–348, ovdje 342.

⁴⁵ Bojan Ravbar, *Euharistija, žrtva Božjeg naroda*, 343.

euharistijsku žrtvu svojega tijela i svoje krvi da se kroz stoljeća, sve do njegova drugog dolaska, ovjekovječuje žrtva križa«.“⁴⁶

Euharistija je u Starom zavjetu prisutna »u slici«. Čitav Stari zavjet je zapravo priprema za Večeru Gospodnju. Iščekivanje ove večere se osim preko riječi proroka, kako smo vidjeli u prvom dijelu rada, osjećalo i preko konkretnih obreda.⁴⁷ Euharistija je na taj način zamijenila starozavjetne žrtve te postala trajno sakramentalno uprisutnjenje Kristove muke i smrti na križu, ali i njegova uskrsnuća. Žrtva Isusa Krista predstavlja svršetak krvnih žrtava jer je konačna i savršena. Ona stoji umjesto žrtava koje su trebale uspostaviti razrušeno jedinstvo između Boga i čovjeka. To jedinstvo je na drukčiji način uspostavljeno u Kristu, a u slavljenju Euharistije on dopušta da mu budemo dionici.⁴⁸ To ima značiti da se Krist prikazuje Ocu kao otkupiteljsko žrtveno janje s nakanom da bi otkupljenici mogli živjeti hraneći se njime kao žrtvenim janjetom. Krist tek onda prinosi Ocu potpunu i savršenu žrtvu kada se kod žrtvovanja ostvari blagovanje njegova tijela i krvi. Bez pričesti ta joj savršenost i potpunost nedostaje, iako je prava žrtva. Vjernici se sjedinjuju s Kristovom žrtvom prikazanjem Krista na misi. Međutim, duhovna pričest se dovršava tek stvarnom pričesću. Tako naše sjedinjenje s Kristom kao žrtvom doseže svoj vrhunac.⁴⁹ Upravo ovu istinu Ivan Pavao II. naglašava govoreći: „Euharistijska je žrtva po sebi okrenuta intimnom sjedinjenju nas vjernika s Kristom po pričesti: primamo njega samoga koji se je prinio za nas, njegovo tijelo koje je za nas predao na Križu, njegovu krv koju je »prolio za mnoge, na otpuštenje grijeha« (Mt 26,28)“.⁵⁰

Kao što je žrtva kruha i vina na Posljednjoj večeri predoznacavala onu koja će biti prinesena na križu, tako i euharistija nije samostojna žrtva, nego predstavlja onu kalvarijsku i s njom je istovjetna. Stoga možemo reći da su euharistija kao gozba i kao spomen-čin dva vida Euharistije koja su u uskoj vezi sa žrtvenim karakterom. Upravo zato Dugandžić ističe: „Oblik Euharistije jest gozba, a iza nje stoji kao njezina duboka stvarnost i izvor žrtva. Ta dva vida se ne smiju zanemarivati, jedan na račun drugoga, jer oni duboko ulaze jedan u drugi. Ne smije se u gozbenom karakteru Euharistije promatrati samo nešto vanjsko, što bi bilo predmet liturgijskog

⁴⁶ Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, 71. Autori se poziva na SC, br. 37.

⁴⁷ Usp. Raniero Cantalamessa, *Euharistija naše posvećenje*, Duh i voda, Jelsa, 1988., 8–9.

⁴⁸ Marijan Vugdelija, *Narav Isusova svećeništva i njegove žrtve prema Poslanici Hebrejima*, 161.

⁴⁹ Usp. Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, 75–76.

⁵⁰ Ivan Pavao II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima te zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 16, (= EdE).

zanimanja, a u žrtvi gledati nutarnji misterij, koji bi bio predmet dogmatike. Euharistija i kao gozba predstavlja duboku teološku stvarnost, koja stoji u uskoj vezi sa žrtvenim karakterom.⁵¹ S druge strane, uputom „ovo činite meni na spomen“ (Lk 22, 19) euharistija je označena kao spomen-čin Isusove smrti te njeno uprisutnjenje: kao takva ona jest istinska žrtva.⁵² Isusova zapovijed ne traži od vjernika da euharistiju samo slave, nego da je i žive te da, sjedinjeni s Kristom u Euharistiji, nasljeđuju ga upravo onakvog kakvoga ga euharistija naviješta.⁵³

3.1. Oltar

Žrtvenik je za Izraelski narod imao duboko značenje. Žrtve koje su označavale duboko obraćenje i želju pomirenja s Bogom imale su biti žrtvovane na strogo određenom mjestu prikazanja. Važnost samog žrtvenika ostavila je traga na građi kao i u nazivima žrtvenika, stoga je prikladno da kršćani na uzvišeniji način časte oltar kao jedini žrtvenik koji je u potpunosti izmirio ljude s Bogom podnijevši žrtvu samog Velikog svećenika.

Slaveći Euharistiju Crkva ostvaruje prisutnost živoga Krista koji na našim oltarima i po rukama svojih svećenika ponovno izvršava kalvarijsku žrtvu, a mi blagujući s tih oltara ne dobivamo samo predokus jednom žrtvovanog Jaganjca, nego se za euharistijskim stolom zaista nalazi punina žrtvovanog. Stoga, Opća uredba Rimskog misala i ukazuje da sveta zdanja i bogoštovni predmeti, kao znakovi i simboli viših stvarnosti, budu zaista dostojni i lijepi.⁵⁴

Rogovi koje su Izraelci prilikom posvećivanja premazivali krvlju žrtava imali su »spasonosni« učinak. Naime, čovjek koji je tražio spas od progona se mogao spasiti ako ih dodirne.⁵⁵ Budući da mi imamo žrtvenik po kojem smo spašeni, svećenik mu odaje počast poljupcem kojim se napaja snagom sa duhovne stijene koja je Krist.

Sama narav oltara kao mjesta okupljanja vjernika na slavljenje Kristovih otajstava pobuđuje u nama strahopoštovanje. Svjesni da se na njemu uprisutnjuje žrtva križa dužni smo odnositi se prema njemu s doličnom ozbiljnošću. Oltar kao takav treba biti stol s kojeg Kristovi uzvanici blaguju životvornu hranu, ali i žrtvenik na kojem Bogu predaju svoje živote, a s njega

⁵¹ Ivan Dugandžić, Euharistija u Novom zavjetu: mjesto okupljanja zajednice i kriterij njezina života, u: Jozo Vasilj (ur.), *Euharistija-središte i vrhunac redovničkog života*. Zbornik radova VII. redovničkog tjedna, Konferencija viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji, Zagreb, 1982., 15–25, ovdje 18–19.

⁵² Usp. Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, 75.

⁵³ Usp. Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, 31.

⁵⁴ Usp., Rimski misal, *Opća uredba*., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 288.

⁵⁵ Usp. Slađana Babijanski, *Žrtve u Svetom pismu*, 234.

primaju snagu za vlastiti put pobožanstvenjenja. U tom smislu Antić zaključuje: „Pokršteni Židovi ne trebaju žaliti za žrtvenikom u predvorju Hrama, jer i kršćani imaju svoj žrtvenik od kojeg blaguju. A žrtvenik se ne podiže ni u koju drugu svrhu nego za žrtvu. Jedini pak žrtvenik od kojeg kršćani blaguju, jest euharistijski žrtvenik. Dakle, Euharistija je žrtva.“⁵⁶ U tom smislu, kao što je starozavjetni žrtvenik pokazivao ozbiljnost prinesene žrtve, tako i oltar upućuje na žrtveni karakter euharistije.

3.2. Prineseni darovi kruha i vina kao žrtveno tijelo i krv Kristova

Isus je izričito odabrao samu materiju za euharistiju. Za Bibliju je kruh osnovna ljudska hrana. Kruh koji se zarađuje u „znoju lica svoga“ (Post 3, 19) predstavlja cijeli čovjekov život, njegovu radost i žrtvu. Krist izabire kruh i daje mu novo - žrtveno značenje. Još više, kruh u Isusovim rukama poprima božansko značenje. Kruh zemaljski postaje kruh nebeski, hrana gladnima, prava *mana* koja hrani novi narod Božji.⁵⁷ Dakle, Krist je kruhu dao značenje koje je neophodno za ispravno shvaćanje euharistije.

S druge strane euharistija je neshvatljiva bez duboke biblijske pozadine. Kako je blagovanje uvijek sastavljeno barem od dva elementa, tako je i kod euharistijskog blagovanja. Vino i vinova loza su jedan od najvažnijih biblijskih simbola. Vino je tako simbol svega što u životu može biti ugodno: prijateljstva, ljubavi, radosti. Tako vino ni unutar euharistije ne gubi svoju simboliku već, naprotiv, preuzeta u prostor liturgijske žrtve, postaje sakrament živog Krista.⁵⁸ Za razliku od tijela koje u biblijskom izražavanju podrazumijeva čitavog čovjeka, krv ne označava jedan dio tijela, nego njegov cijeli život i nasuprot tome jedan ključni i neizbježan događaj: smrt. Krv - sjedište života prolijevanjem postaje slikoviti znak smrti.⁵⁹ Budući da je Isusu bilo jasno da je njegova smrt neizbježna Posljednju večeru s učenicima je iskoristio da još jednom protumači svoje poslanje te, napose, svoju smrt. Stoga je Isus darove kruha i vina

⁵⁶ Andrija Antić, *Euharistija: Krist na žrtvenicima u nama među nama*, Crkva u svijetu, Split, 1982., 34.

⁵⁷ Usp. Marijan Jurčević, *Euharistija, ljudski susret sa živim Kristom - tajna zajedništva*, u: Jozo Vasilj (ur.), *Euharistija-središte i vrhunac redovničkog života. Zbornik radova VII. redovničkog tjedna*, Konferencija viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji, Zagreb, 1982., 26–30, ovdje 28–29.

⁵⁸ Usp. Marijan Jurčević, *Euharistija, ljudski susret sa živim Kristom - tajna zajedništva*, 29.

⁵⁹ Usp. Raniero Cantalamessa, *Euharistija naše posvećenje*, 25.

povezao sa svojom smrću. Kruh je njegovo tijelo koje se lomi za ljude, a vino je njegova krv koja se za njih proljeva. Tako Isusova smrt poprima žrtveni karakter. Ona postaje smrt za druge.⁶⁰

Imajući navedeno u vidu, čovjek u slavlju euharistijske žrtve prima iskustvo onoga što sam ne bi mogao postići, a bez čega, ujedno, ne bi mogao živjeti. Prima utjelovljenog Boga. Tako Pavao VI. tvrdi: „Kao što je na posljednjoj večeri na Gospodinovu riječ vino postalo njegova krv, a kruh njegovo tijelo koji su doskora bili žrtvovani na križu, vjerujemo da na svećenikove riječi posvete kruh i vino postaju tijelo i krv Krista koji na nebu slavno stoluje. Vjerujemo da je otajstvena prisutnost Gospodinova pod tim prilikama, koje našim osjetilima izgledaju kao i prije, istinita, stvarna i supstancijalna. Krist dakle ne može biti drukčije prisutan u ovom sakramentu nego pretvorbom cijele supstancije kruha u njegovo Tijelo i cijele supstancije vina u njegovu Krv, ali tako ostaju nepromijenjene samo one vlastitosti vina i kruha koje opažamo svojim osjetilima. Tu tajanstvenu pretvorbu Crkva naziva već vrlo usvojenim nazivom »transupstancijacija«.⁶¹

Riječ je o tajanstvenoj promjeni, kojom ljudska stvarnost postaje božanskom. Kao što se Kristovo tijelo predaje i krv proljeva na spasenje svakom stvorenju, tako euharistijski kruh i vino dobivaju svoju puninu, svoju božanstvenost, kroz zajedničko blagovanje u vjeri, nadi i ljubavi.⁶² Tim blagovanjem zadobivamo jamstvo budućeg uskrsnuća koje proizlazi iz činjenice da nam je tijelo Sina čovječjega dano kao hrana. Na taj način se euharistijom, možemo reći, usvaja “tajna“ uskrsnuća.⁶³ Ova tajanstvena pretvorba osigurava Kristovu trajnu prisutnost u znakovima kruha i vina. Tijelo i krv označavaju potpuni i slobodni dar Kristova života. U znakovima kruha i vina otkrivamo tajnu razdvajanja života, pšeničnog zrna koje umire u zemlji kako bi dalo plod. Snagom pretvorbe obična, smrtna i pokvarljiva hrana i piće postaju kruhom besmrtnosti i pićem radosti.⁶⁴

Ipak, konačni cilj euharistijske žrtve nije u transupstancijaciji kruha u Isusovo tijelo i vina u Isusovu krv, nego u moralnoj i eshatološkoj pretvorbi grešnog čovjeka u osobu koja zalaže svoj

⁶⁰ Usp. Ivan Dugandžić, *Euharistija u Novom zavjetu: mjesto okupljanja zajednice i kriterij njezina života*, 20–21.

⁶¹ Pavao VI., *Ispovijest vjere naroda Božjeg*, Verbum, Split, 2015., 20. Autor se poziva na: DS 1651.

⁶² Usp. Marijan Jurčević, *Euharistija, ljudski susret sa živim Kristom - tajna zajedništva*, 29.

⁶³ Usp. EdE, br. 18.

⁶⁴ Usp. Zvezdan Linić, *Euharistija - sakrament pretvorbene snage svijeta*, u: Jozo Vasilj (ur.), *Euharistija - središte i vrhunac redovničkog života. Zbornik radova VII. redovničkog tjedna*, Konferencija viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji, Zagreb, 1982., 76–83, ovdje 80–81.

život za spasenje svijeta. Po toj pretvorbi ostvarujemo moralnu promjenu odnosno prijelaz koji je označavala židovska Pasha. Naš prijelaz iz smrti u život se ostvaruje po Isusovom prijelazu s ovog svijeta Ocu. Na taj način Krista ne zatvaramo u svetohranište već, naprotiv, postajemo živa svetohraništa koja u sebi nose jedno tijelo i jednu krv. U tom smislu Pavao s pravom upozorava Korinćane: „Čaša blagoslovna koju blagoslivljamo nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha. Gledajte Izraela po tijelu! Koji blaguju žrtve nisu li zajedničari žrtvenika?“ (1 Kor 10, 16-18). Drugim riječima, čovjek slavljem euharistijske žrtve postaje novi, istinski čovjek koji, očišćen od kaljave ljudske stareži, uzima dioništvo na Božjem životu i vječnosti. U tom smislu je euharistija kao žrtva istinsko očovječenje.

3.3. Ministerijalni svećenik

Sveto pismo svjedoči da je Isus apostolima naredio da nastave ono što je on sam ustanovio na Posljednjoj večeri. Ta se naredba ne odnosi samo na blagovanje Euharistije, nego i da je tvore. Budući da se preko njih ta zapovijed odnosi i na njihove nasljednike⁶⁵ Pavao veli: „Doista, ja od Gospodina primih što vama predadoh: Gospodin Isus one noći kad bijaše predan uze kruh, zahvalivši razlomi i reče: »Ovo je tijelo moje-za vas. Ovo činite meni na spomen.« Tako i čašu po večeri govoreći: »Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi. Ovo činite kad god pijete, meni na spomen.« Doista, kad god jedete ovaj kruh i pijete čašu, smrt Gospodnju navješćujete dok on ne dođe“ (1 Kor 11, 23–26). Dakle, poslavši apostole, kao što je i sam bio poslan od Oca, Krist je preko njih učinio dionicima svog posvećenja i poslanja njihove nasljednike, biskupe. U svojoj svećeničkoj službi, oni crpe snagu iz Kristove žrtve kako bi čitavu zajednicu prinosili Bogu po Velikom svećeniku koji se prinio za sve nas.⁶⁶ Pavao naglašava da apostoli ne izvršavaju službu vlastitim autoritetom nego kao „Kristovi poslanici“ (usp. 2 Kor 5, 20) jer ih je Krist kao „Posrednik novoga Saveza“ (Heb 9, 15) učinio njegovim posrednicima.⁶⁷ Dakle, svećenik u žrtvenom euharistijskom slavlju postaje posrednik božanskog života u dušama

⁶⁵ Usp. Andrija Antić, *Euharistija: Krist na žrtvenicima u nama među nama*, 70.

⁶⁶ Usp. Drugi vatikanski sabor, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986., br. 2, (= PO).

⁶⁷ Usp. Božidar Mrakovčić, *Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji*, 28.

vjernika. Tako se dio vlastitosti samog Boga, u podizanju otajstvenog Kristova tijela i krvi, prenosi na samog svećenika, čineći ga drugim Kristom.

Na Posljednjoj večeri Isus je povjerio svojim učenicima ne samo svoje tijelo i krv, nego i svoje svećeništvo, odnosno snagu posvećivanja i posredništva. To ministerijalno svećeništvo, koje se kao služba povjerava sakramentom svetog Reda, izvire iz krsnog svećeništva, čiji dionici postajemo po krštenju, te mu je ono jedan od uvjeta. To znači da kvaliteta ministerijalnog svećeništva ovisi o kvaliteti krsnog, odnosno o spremnosti krštenika u prinošenju svoga tijela kao duhovnog bogoslužja. Apostoli su bili svjesni svoje uloge posredništva između Boga i ljudi, odnosno svećeničkog poziva, zato Pavao i može reći: „Takvo pouzdanje imamo po Kristu u Boga. Ne kao da smo sami sobom, kao od sebe, sposobni što pomisliti, nego naša je sposobnost od Boga. On nas osposobi za poslužitelje novoga Saveza, ne slova, nego Duha; jer slovo ubija, a Duh oživljuje“. (2 Kor 3, 4-6) Stoga oni po povjerenoj odgovornosti čine nas svojim učenicima, vrše službu pomirenja te ne govore samo o Kristovoj žrtvi, nego je zaista čine prisutnom na euharistijskim stolovima.⁶⁸

Svećenik kao prinositelj žrtve djeluje »in persona Christi«⁶⁹ što bi značilo da on po euharistijskoj žrtvi obnavlja djelo otkupljenja te samim tim ostvaruje Kristovu želju i nakanu. Želi se reći da je Krist, kao pravi Slavitelj, prisutan na sakramentalan način. Stoga Pavao VI. naglašava da se svećenici pridruživanjem činu Krista svećenika posve prinose Bogu, a blagovanjem njegova tijela sudjeluju u ljubavi onoga koji se daruje kao hrana vjernicima.⁷⁰ Dakle, svećenici kao službenici koji obavljaju žrtvu ne uzimaju svoju osobu nego osobu Kristovu, stoga i govore: »Ovo je tijelo moje« (Lk 22, 19). Oni noseći osobu Krista pretvaraju kruh i vino u njegovo tijelo i krv te tako najuzvišenijim činom svog svećeništva, činom koji je Crkvi i svijetu najkorisniji, ali i najpotrebniji savršeno ostvaruju svoju svećeničku narav. Ovu istinu zaključuje i Konstitucija o svetoj liturgiji govoreći: „Radi izvršenja tako velikoga djela, Krist je uvijek prisutan u svojoj Crkvi, napose u bogoslužnim činima. On je prisutan u misnoj

⁶⁸ Usp. Taras Barščevski, Služba svećenika u svećeničkom narodu. Od starozavjetnog do novozavjetnog poimanja svećeničke službe, *Bogoslovska smotra*, 92 (2022.) 3, 401–423, ovdje 418–419.

⁶⁹ Bojan Ravbar, *Euharistija - žrtva Božjeg naroda*, 344.

⁷⁰ Usp. PO, br. 13.

žrtvi, kako u osobi služitelja - »isti se onaj sada prinosi po služenju svećenika, koji se tada prinio na križu« - tako i najvećma pod euharistijskim prilikama”.⁷¹

Kako se kroz biblijsku povijest prinošenje žrtava postupno ograničilo isključivo na svećenike, Antić smatra da bi slavlje Euharistije kao žrtve Novog saveza svećenicima trebalo biti primarno.⁷² U tom smislu činjenica da bez zaređenog svećenika nema euharistijske žrtve znači da Krist svećenike poziva i potiče ne samo na prinošenje euharistije kao žrtve, nego i na velikodušno i ponizno “natjecanje” u žrtvovanju sama sebe s Kristom u služenju drugima. To darivanje i žrtvovanje za druge će biti učinkovito ukoliko bude potjecalo od euharistijske žrtve.⁷³ Zato čitav svećenikov život mora biti usmjeren Euharistiji kako bi po svojim svećeničkim rukama, sjedinjen sa žrtvom Kristovom, donosio u ljudske duše glavni izvor božanskog života.

3.4. Vjernici kao prinos i kraljevsko svećenstvo

Petar apostol u svojoj poslanici piše: „Pristupite k njemu, Kamenu živomu što ga, istina, ljudi odbaciše, ali je u očima Božjim izabran, dragocjen, pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu.” (1 Pt 2, 4-5) Ovaj poticaj upućuje i Isus, kada kaže: „Ovo činite meni na spomen” (Lk 22, 19). Tim pozivom nije smjerao samo na kretnje koje čini, nego je htio reći da čine ono što je on time učinio, tj. da prinesu svoje tijelo kao žrtvu. Ono što tu Isusovu zapovijed čini veličanstvenom je spoznaja da smo mi njegovo tijelo, njegovi udovi. Stoga Isus moli da ga ne sprječavamo u prikazanju Ocu, jer se ne može posve prinijeti dok postoji i samo jedan ud njegova tijela koji odbija biti prinešen s njime⁷⁴, kako bi se ostvarila njegova želja o kojoj kaže: „da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna“ (Iv 15, 11).

Kao što su Židovi Isusovog vremena u liturgiji pashalne noći govorili: „U svakom pokoljenju, svatko mora smatrati samoga sebe, kao da je on osobno izišao, one noći iz Egipta“, tako svaki kršćanin, svakog naraštaja, mora smatrati sebe kao onoga koji je osobno, onog popodneva, bio ispod križa uz Mariju i Ivana. Slaveći Euharistiju, kao što je Isus učinio na križu,

⁷¹ Drugi vatikanski sabor, *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 7.

⁷² Usp. Andrija Antić, *Euharistija: Krist na žrtvenicima u nama među nama*, 70.

⁷³ Usp. Martin Kirigin, *Krist - svećenik, žrtva i oltar*, 79.

⁷⁴ Usp. Raniero Cantalamessa, *Euharistija naše posvećenje*, 19-20.

on od svojih vjernika doista čini, kako molimo u kanonu mise, »trajnu žrtvu Bogu ugodnu«. ⁷⁵ Budući da po krštenju postajemo kraljevsko svećenstvo (usp. 1 Pt 2, 4-10) dužni smo svojim djelima prinositi duhovne žrtve i posvuda svjedočiti za Krista kako bi srasli u jedno tijelo u kojem »svi udovi nemaju iste službe« (Rim 12, 4), ali svi imaju učešće u poslanju cijelog tijela. ⁷⁶ Nije, dakle, riječ o žrtvi pojedinca, nego cijele zajednice, na što i upućuje Pavlova zbirna imenica »svećenstvo«. ⁷⁷ Tako postajemo ne samo dionici Kristova svećeništva, već kao udovi jednog jedinog Svećenika, sudjelujemo u njegovoj kraljevskoj, svećeničkoj i proročkoj službi.

Bog nije nalazio zadovoljstvo u starozavjetnim žrtvama, zato pisac Poslanice Hebrejima i piše: „Paljenice ni okajnice ne sviđaju ti se“ (Heb 10, 6). Ono što je u tim žrtvama bilo manjkavo je čovjekovo srce. Kada Pavao kaže: „Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim: prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu - kao svoje duhovno Bogoslužje“ (Rim 12, 1) želi reći da se prinesemo čitavi, sa svim nedostacima, predajući mu svoju volju, potpuno svjesni da ovisimo o njemu

Pijo XII. uči kako u otajstvenom tijelu kršćani postaju udovi Krista svećenika, a biljegom koji je utisnut u njihovu dušu su određeni za božanski kult. Zato prema svom položaju sudjeluju u svećeništvu samoga Krista, ali ne uživaju svećeničku vlast da tvore euharistiju. Svećenik, u osobi Isusa Krista, radi u ime puka, stoga pristupa oltaru kao službenik Krista, niži od Krista, ali viši od puka. ⁷⁸ Krist, dakle, ni na oltaru nije sam. On u sebi nosi svoju Crkvu. Tako je euharistija ne samo žrtva za nas nego i naša žrtva. ⁷⁹ Kao naša žrtva, dužnost nam je navješćivati smrt Gospodnju „dok on ne dođe“ (1 Kor 11,26), što u konačnici zahtijeva promjenu života, kako bi na određeni način, postali posve »euharistijski«. ⁸⁰

Promišljajući otajstva vjere, postaje jasno da Crkva od svog iskona živi od istine da je u euharistiji prisutan sam Krist Isus. Ta se istina treba pokazati u plodovima Crkve. A plodovi su snaga koja izvire iz živog tijela i krvi našeg Gospodina, srčanost koja je nužno potrebna kako bi svaki čovjek prinio svoj život njemu. Riječ je o savršenoj ljubavi koja čuti potrebu svog bližnjega te na koncu mijenja čitavo čovjekovo biće prema dioništvu na životu Boga koji je sama Ljubav.

⁷⁵ Usp. Raniero Cantalamessa, *Euharistija naše posvećenje*, 15-17. Autor se poziva na: Pesachim X, 5.

⁷⁶ Usp. PO, br. 2

⁷⁷ Usp. Taras Barščevski, *Služba svećenika u svećeničkom narodu*, 410.

⁷⁸ Usp. Andrija Antić, *Euharistija: Krist na žrtvenicima u nama među nama*, 55.

⁷⁹ Usp. Marijan Steiner, *Kristova žrtva na križu i na našim oltarima*, 78.

⁸⁰ Usp. EdE, br. 20.

ZAKLJUČAK

Stvaranje svijeta i čovjeka je predstavlja početak povijesti spasenja. Riječ je o prvom Božjem govoru o samome sebi. Svojim djelovanjem i blizinom Bog ostvaruje kontakt i zajedništvo s čovjekom. Kada prvi čovjek pada u grijeh i raskida svoj *communio* s Bogom, Bog se ponovno zauzima te iznova nudi čovjeku savez ljubavi i milosti. Budući da svaki savez zahtijeva vjernost obiju strana, Bog od čovjek traži da svoj um, srce i volju okrene prema Njemu, da mu u potpunosti preda sve što jest i sve što ima. Samo tako čovjek može biti ono što jest – ljubljeno stvorenje, slika Božja, tj. jednostavno čovjek. Raskid veza s Bogom ostavio je posljedicu na cijelo čovječanstvo tako da se čovjek sam ne može oduprijeti sili grijeha koja gospodari njime. Zato Bog smatra da je čovječanstvu potrebno novo srce i novi duh koji se može postići samo istinskom žrtvom.

Kada Bog izabire Izraela kao svoj ljubljeni narod on čini sve kako bi ih odvratio od nevjernosti, te oslobodio od duhovnog robovanja i grijeha. Vrhunac te zauzetosti se svakako nalazi u pashalnom savezu koji je tijesno povezan sa sklapanjem Saveza na Sinaju. Izraelski narod se rado sjećao spasenjskih djela Božjih, tako da se svaki član u slavljenju Pashe osjećao oslobođenim i spašenim.

Bog preko proroka najavljuje Novi savez koji neće biti neko puko obnavljanje onog na Sinaju, nego će uspostaviti sasvim nove odnose između Boga i ljudi. Taj Novi savez, koji označuje potpunu obnovu, stvaranje novog čovjeka i novog svijeta, je označen kao savez u krvi Kristovoj koja se proljeva u žrtvi križa. Novi savez, ostvaren u Kristovoj Pashi, iznosi na površinu odnose između Boga i čovjeka čije srce postaje središte tog saveza. Svi elementi židovske pashalne gozbe sada se nalaze u srcu Isusovu koji žrtvom svoga života uspostavlja novo pashalno slavlje Crkve.

Novo spasonosno zajedništvo s Bogom čovjek ostvaruje žrtvom presvete euharistije, u kojoj otkriva samoga sebe, te tako obnavlja egzistencijalni savez koji je veći i važniji od svakog zemaljskog saveza, budući je u njemu prisutan sam Krist, svećenik i žrtva. Euharistija, kao središnje otajstvo Crkve, označava trajno ispunjenje obećanja: »I evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta«. (Mt 28, 20)

Crkva je euharistiju primila od Krista da se žrtva križa ovjekovječuje kroz stoljeća što znači da čin Gospodinove muke u euharistiji nije prisutan samo kroz prisjećanje, nego se u sakramentu uprisutnjuje Kristova osoba u svom djelu spasenja. Stoga je euharistija, kao središnji događaj kršćanske zajednice, ne samo spomen-čin smrti i uskrsnuća, nego je žrtva po kojoj se iznova vrši djelo otkupljenja. Svećenik, kao službenik kojemu je Gospodin povjerio vršenje svete misne žrtve stavlja svoj život kao vlastitu žrtvu u ruke Crkve te tako postaje sluga Kristova tijela, odnosno njegove Crkve. Otkupiteljeva žrtva se dovršava svetom gozdom pričesti Njegova tijela i krvi. Po njoj se ostvaruje spasenjska učinkovitost žrtve te primamo okrepu za sadašnjost kao i jamstvo uskrsnuća tijela na koncu svijeta.

Kako bi čovjek imao dio u euharistijskoj žrtvi, Krist poziva da se prinese Bogu Ocu skupa s njim. Po vlastitom prinosu u euharistijskoj žrtvi, svaki kršćanin postaje istinski partner novozavjetnog Saveza koji Krist u tom trenutku osobno s njim sklapa. Njegova otajstvena prisutnost omogućuje čovjeku da živi od euharistije, s njom postaje čovjek i kroz nju dodiruje vječnost. Po toj žrtvi, Kristovoj i ljudskoj, čovjek ostvaruje onaj istinski i duboki ideal za koji ga je Bog stvorio. Čovjek postaje odsjaj Krista i živi svoju euharistijsku egzistenciju.

LITERATURA

A) Izvori:

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*, u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Sacrosanctum concilium*, u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

PAVAO VI., *Ispovijest vjere naroda Božjeg*, Verbum, Split, 2015.

Rimski misal, *Opća uredba.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

B) Knjige:

ANTIĆ, Andrija, *Euharistija: Krist na žrtvenicima u nama među nama*, Crkva u svijetu, Split, 1982.

BROWN-CASTELOT-FITZMYER i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

CANTALAMESSA, Raniero, *Euharistija naše posvećenje*, Duh i voda, Jelsa, 1988.

HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.

HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Stari zavjet i spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1977.

KLAIĆ, Bratoljub, *Novi rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.

LEON - DUFOUR, Xavier (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.

STARIĆ, Aldo (ur.), *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

ZAGORAC, Vladimir, *Kristova otajstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

C) Članci:

BABIJANSKI, Slađana, Žrtve u Svetom pismu, *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 34 (2012.) 1–2, 222–242.

BARŠČEVSKI, Taras, Služba svećenika u svećeničkom narodu. Od starozavjetnog do novozavjetnog poimanja svećeničke službe, *Bogoslovska smotra*, 92 (2022.) 3, 401–423.

BIŽACA, Nikola i GARMAZ, Jadranka, *Antropološka i religiozna dimenzija žrtve*, Crkva u svijetu, 47 (2013.) 4.

KIRIGIN, Martin, Krist-svećenik, žrtva i oltar, *Služba Božja*, 34 (1994.) 1, 75–81.

KRALJIK, Dalibor, Pojam krvi u Starom zavjetu: krv koja čisti i krv koja onečišćuje, *Kairos: Evanđeoski teološki časopis*, 16 (2022.) 1, 7–30.

MANDAC, Marijan, Isus-Veliki Svećenik prema Poslanici Hebrejima, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 47 (2007.) 2, 129–158.

MARJANOVIĆ, Luka, Novi i životonosni put u Poslanici Hebrejima, *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 1, 351–376.

MRAKOVČIĆ, Božidar, Novozavjetno svećeništvo i njegov odnos prema euharistiji, *Riječki teološki časopis*, 35 (2010.) 1, 5–36.

RAVBAR, Bojan, Euharistija, žrtva Božjeg naroda, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 20 (1980.) 4, 329 – 348.

STOECKHARDT, George, The Sacerdotal Office of Christ According to the Letter to the Hebrews, *Concordia theological monthly*, 21 (1950.) 8, 483–495.

VASILJ, Jozo (ur.), *Euharistija-središte i vrhunac redovničkog života*. Zbornik radova VII. redovničkog tjedna, Konferencija viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji, Zagreb, 1982.

ZIRDUM, Ivan, Otajstvo Kristova svećeništva. Orisi za sustavnu teologiju svetog reda, *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 4, 577–590.

ZOVKIĆ, Mato, Spomen Božjih djela-zalog nade u sigurnu budućnost, *Bogoslovska smotra*, 67 (1997.) 2–3, 171–189.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Lucija Ćorić, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišnoga/sveučilišne prvostupnika/prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, srpanj 2023. godine

Potpis